

Posvet je potekal v Prešernovi dvorani SAZU v Ljubljani.
Foto: Anita Matkovič, 27. 5. 2016.

Dr. Katja Hrobat Virgolet, članica organizacijskega in programskega odbora, med predstavitvijo.
Foto: Anita Matkovič, 27. 5. 2016.

MANJŠINE IN VEČINE, MARGINALNE IN DOMINANTNE SKUPINE: NEMI SPOMINI IN PRAKSE SOŽITJA

Posvet Slovenskega etnološkega društva v letu 2016

Slovensko etnološko društvo je v sodelovanju z Inštitutom za slovensko narodopisje ZRC SAZU 27. maja 2016 v Prešernovi dvorani SAZU pripravilo posvet z naslovom *Manjšine in večine, marginalne in dominantne skupine: Nemi spomini in prakse sožitja*. Za to temo se je odločilo zaradi vsakoletnih aktivnosti delovne skupine za Slovence zunaj Republike Slovenije, ki skuša pripomoči k ohranjanju, dokumentiranju, raziskovanju in promociji slovenske etnološke dediščine predvsem v sosednjih državah, in okrogle mize o slišnosti manjšin na *Vzporednicah med slovensko in hrvaško etnologijo* konec leta 2014, ki je pokazala na potrebo po bolj poglobljeni obravnavi odnosa med večino in manjšinami. S konferenco je društvo želelo spodbuditi razpravo o vplivu manjšin in marginalnih skupin na sožitje v etnično in socialno raznolikih okoljih, identificirati prakse, kjer ima dediščina kohezivno vlogo v skupnostih, obremenjenih z zgodovinskimi konflikti, ter povezati nacionalne manjšine in druge marginalne skupine v prizadevanjih za pre- in priznanje dediščin.

Čeprav so se manjšine z različnimi pritiski soočale že v 2. polovici 19. stoletja in je bila za status nekaterih odločilna 1. svetovna vojna, njihov sedanji položaj, sploh v Srednji in Vzhodni Evropi, bistveno oblikujejo tudi množični premiki prebivalstva in etnična čiščenja po 2. svetovni vojni, ko so se države preoblikovale po načelu etnične homogenosti. Skupine, ki se z novo nacionalno identiteto in/ali političnim

sistemom niso identificirale – Slovenci v sosednjih državah, Italijani, Madžari, Nemci v Sloveniji – so morale oditi ali so postale marginalizirane, njihovi spomini in dediščina pa utišani. Podobno marginalizacijo so pol stoletja pozneje, po slovenski osamosvojitvi, doživeli priseljenci iz nekdanje Jugoslavije in pa delavski razred, ko so se iz elitnega razreda (vojaški sloj) ali razreda, na katerem je SFRJ gradila ideologijo (delavski sloj), spremenili v drugorazredni sloj brez glasu. Dediščina takih marginalnih skupin je prepuščena propadu, v redkih primerih reinterpretacije pa njeni nekdanji uporabniki nimajo več dostopa do nje.

Letošnja konferenca je želela ustvariti prostor za konstruktivno razpravo, kako marginalnim skupinam tudi v vsakdanjem življenju dati glas in jih enakopravno vključiti v dominantni dediščinski diskurz ter kako vzpostaviti sožitje med marginalnimi in dominantnimi skupinami. Prispevki 16 strokovnjakov, večinoma etnologov in kulturnih antropologov, pa tudi zgodovinarja in slavistke, so obravnavali tako ustavno priznane manjšine v Sloveniji (Italijane in Rome) kot Slovence v sosednjih državah (na Koroškem in v Italiji), druge etnične skupnosti v Sloveniji (priseljence iz držav nekdanje Jugoslavije, kočevske Nemce, Nemce in Čeha), pa tudi kmete in delavce, ki so se v različnih obdobjih iz spoštovanega prelevili v manjvredni sloj prebivalstva.

Tako je po uvodnih nagovorih predsednice Slovenskega etnološkega društva Anje Serec Hodžar in predstojnice In-

* Saša Poljak Istenič, dr. etnologije, znanstvena sodelavka, ZRC SAZU, Inštitut za slovensko narodopisje, Novi trg 2, 1000 Ljubljana; sasa.poljak@zrc-sazu.si.

štituta za slovensko narodopisje ZRC SAZU Ingrid Slavec Gradišnik Nadja Valentinčič Furlan kot prva referentka spregovorila o spominskih kmeta, ki se je moral soočiti z življenjem v različnih državah, z grozotami vojne in povojnega dogajanja, s spremembami družbenega sistema in odnosa do družbenega razreda, ki mu je pripadal. Katja Hrobat Virloget je spregovorila o usodah italijanske manjšine po drugi svetovni vojni in tedanjih priseljencev iz republik nekdanje Jugoslavije na Primorsko, kjer se tako eni kot drugi danes počutijo tujce. Alenka Janko Spreizer je predstavila primere reprezentacije romske dediščine, še posebej specifičnih kulturnih elementov, ki naj bi tej prezrti dediščini dajali veljavo. Mirna Buić je orisala položaj narodnih skupnosti nekdanje Jugoslavije in predstavila programe Kulturno izobraževalnega društva PiNA, ki pomagajo pripadnikom teh skupnosti in jih opolnomočujejo. Alenka Černelič Krošelj je spregovorila o življenju vojaških letalskih družin v Brežicah in njihovem družbenem položaju po letu 1991, ki ga povzema fraza »vsi na -iće so zanič«. Mojca Kovačič je prek javnih diskurzov o muslimanskem klicu k molitvi orisala odnose do muslimanske skupnosti v Sloveniji. Anja Moric je predstavila kulturno dediščino kočevskih Nemcev in dobre prakse njenega ohranjanja. Jerneja Ferlež je analizirala položaj Nemcev v spreminjajočem se političnem kontekstu Maribora v 20. stoletju, ko so iz večine postali manjšina. Marjeta Keršič Svetel pa je orisala usode Čehov v Sloveniji, ki so se iz vplivnih meščanov po drugi svetovni vojni prelevili v praktično izbrisano manjšino. Jože Dežman je analiziral sistematično zatiranje in diskriminacijo različnih večinskih družbenih slojev v Titovi Jugoslaviji. Saša Poljak Istenič je spregovorila o spominskih delavcev in današnjem odnosu do ljubljanskih tovarn, ki so se spremenile v degradirana območja, so razglašene za urbano oziroma indu-

strijsko dediščino ali so postale predmet revitalizacijskih načrtov. Daša Ličen je opozorila, da v Trstu v 19. stoletju ni živela samo slovenska manjšina, temveč številne druge etnične skupine, ki so pomembno sooblikovale njegovo podobo, a so tudi zaradi enostranskih obravnava raziskovalcev odsotne v kolektivnem spominu mesta. Barbara Sosič je predstavila muzejske zbirke na Tržaškem in probleme, s katerimi se soočajo njeni upravitelji, kot so spremembe generacij, vodenje in financiranje muzejev ter omogočanje obiska. Mojca Ravnik je orisala pomen kulturne dediščine slovenske manjšine v Videmski pokrajini, ki jo zaznamuje šibko znanje slovenskega knjižnega jezika, a se tam kljub temu razcvetajo poezija, gledališke in publicistične dejavnosti, kulturna dediščina pa ostaja sredstvo izražanja slovenske identitete. Martina Piko-Rustia (njen referat je zaradi njene odsotnosti prebrala Herta Maurer-Lausegger) je predstavila iniciativo *Slovenščina v družini*, ki spodbuja rabo materinščine v družinah in je pomembna za ohranjanje vitalnosti slovenskega jezika na avstrijskem Koroškem in drugod v zamejstvu. Posvet je sklenila Herta Maurer-Lausegger s prispevkom o jezikih in kulturah alpsko-jadranskega prostora, v katerem je orisala položaj etničnih manjšin in drugih jezikovnih skupnosti na tem območju. Prispevki so spodbudili raznolike razprave o položaju manjšin in marginalnih skupin ter odnosih do njih, ki so se nadaljevale tudi po zaključku posveta. Članice programskega odbora posveta Katja Hrobat Virloget, Mateja Habinc in Saša Poljak Istenič so zato v dogovoru z urednico Knjižnice Glasnika SED Heleno Rožman avtorje povabile, da svoje prispevke poglobijo in jih pripravijo za objavo v monografiji, ki bo izšla leta 2017. Upamo, da bodo nemi spomini in utišana dediščina manjšin in marginalnih skupin tako postali bolj in večkrat slišani ter da bo glas segel tudi do splošne javnosti in politike.

PRIPOVEDI V PROSTORU DOLINE ZGORNJE KOLPE IN ČABRANKE

Mednarodna poletna delavnica Slovenskega etnološkega društva in Etnološke zbirke Palčava šiša v Pleščih

V sklopu projektov delovne skupine za ljubitelje etnologije pri Slovenskem etnološkem društvu (SED) in Etnološke zbirke Palčava šiša smo v dolini zgornje Kolpe in Čabranke s sodelovanjem Muzeja Kočevja, Pomorskega in povijesnega muzeja Hrvatskega primorja Rijeka, Društva Osilniška dolina, Slovenskega kulturnega društva Gorski

Kotar, Nacionalnega parka Risnjak, Inštituta za slovensko narodopisje ZRC SAZU, Inštituta za etnologijo in folkloristiko in Inštituta za antropologijo iz Zagreba ter ob pomoči Urada vlade RS za Slovence v zamejstvu in po svetu, lokalnih občin in tovarne Lož Metalpres Plešče tudi letos organizirali raziskovalno delavnico. Delavnica je potekala

* Marko Smole, mag. elektr., vodja mednarodne poletne delavnice, Stanežiče 34b, 1210 Ljubljana Šentvid; smole.marko@gmail.com.